

Mittevaralise kahju hüvitamine METOODIKA

DOKUMENDI AJALUGU

Versioon	Kes	Millal	Selgitus
0.1	Lauri Potsepp	21.11.2022	Alustatud dokumendi koostamist.
0.29	Lauri Potsepp	13.10.2025	Tööversioon, kus on peale LKF-i sisest arutelu koostatud teksti muudatused (jälgitavatenä).
0.31	Lauri Potsepp	09.01.2026	Täiendatud näidetega ja summad indekseeritud. Kinnitatud juhatuses.

Liikluskindlustuse kindlustusjuhtumi korral tuleb kahju tekitamise eest vastutava sõidukivaldaja liikluskindlustuse kindlustusandjal või seaduses sätestatud juhtudel Eesti Liikluskindlustuse Fondil (LKF) maksta võlaõigusseaduse (VÕS) § 134 nimetatud mittevaralise kahju hüvitis (kõnekeeli ka moraalse kahju hüvitis või valu ja vaeva hüvitis, inglise keeles ka *pain and suffering*).

VÕS § 134

(2) ... isikule kehavigastuse tekitamisest, tema tervise kahjustamisest ..., tekkinud kahju hüvitamise kohustuse olemasolu korral tuleb kahjustatud isikule mittevaralise kahju hüvitiseks maksta mõistlik rahasumma.

(3) Isiku surma põhjustamise või talle raske kehavigastuse või tervisekahjustuse tekitamisega tekitatud kahju hüvitamise kohustuse korral võivad ka surmasaanu või kahjustatud isiku lähedased isikud nõuda mittevaralise kahju hüvitist, kui hüvitise maksmist õigustavad erandlikud asjaolud.

(4) Asja hävimise või kaotsimineku korral on isikul erandlikke asjaolusid arvestades lisaks varalise kahju hüvitisele õigus nõuda ka mõistlikku rahasummat mittevaralise kahju hüvitiseks, kui kahjustatud isikul on hävinud või kaotsiläänud asja suhtes eriline huvi, arvestamata asja kasulikkust, eelkõige isiklike põhjuste tõttu.

Liikluskindlustuse seaduse § 32 lõiked 2 ja 3 sätestavad mittevaralise kahju alamäärad lähtuvalt tervisekahjustuse raskusastmest. Tervisekahjustuse raskusastmete tunnused on kehtestatud ministri määrusega.

Liikluskindlustuse seaduse § 32 lõiked 5, 6 ja 7 täpsustavad mittevaralise kahju hüvitamise protsessi.

SISUKORD

1	Terminid.....	3
2	Metoodika kasutusala ja eesmärk	3
3	Üldpõhimõtted.....	4
4	Mittevaraline kahju kannatanu tervise kahjustumisest	6
4.1	Millal on kahju tekkinud ja tuleb maksta hüvitist?.....	6
4.2	Hüvitist saama õigustatud isikud	7
4.3	Kahju suuruse kindlakstegemine ja hüvitise maksmine	7

Metoodika on koostanud Eesti Liikluskindlustuse Fond (LKF). See on kinnitatud LKF-i juhatuses 4. detsembril 2024 ja avaldatud 2024. aasta detsembris. Viimased muudatused on kinnitatud LKF-i juhatuses 9. jaanuaril 2026 ja avaldatud LKF-i veebilehel 2026. aasta jaanuaris.

4.4	Mis summas tuleb hüvitist maksta?.....	7
5	Mittevaraline kahju kannatanu lähedase enda tervise kahjustumisest	11
5.1	Millal on kahju tekkinud ja tuleb hüvitist maksta?.....	11
5.2	Hüvitist saama õigustatud isikud ja mis summas tuleb hüvitist maksta	11
6	Mittevaraline kahju kannatanu raskest tervisekahjustusest või surmast kannatanu lähedasele	12
6.1	Millal on kahju tekkinud ja hüvitist tuleb maksta?.....	12
6.2	Hüvitist saama õigustatud isikud	12
6.3	Mis summas tuleb hüvitist maksta?.....	13
7	Mittevaraline kahju asja hävimisest või kaotsi minekust	16
7.1	Millal on kahju tekkinud ja hüvitist tuleb maksta?.....	16
7.2	Hüvitist saama õigustatud isikud	16
7.3	Mis summas tuleb hüvitist maksta?.....	17
8	Metoodika tähendus ja ajakohasena hoidmine	17

1 TERMINID

Kannatanu	Inimene, kes sai liikluskindlustuse kindlustusjuhtumi tõttu tervisekahjustuse.
Kindlustusandja	Kahju tekitaja liikluskindlustuse kindlustusandja, kellel on juhtumist tulenev kahju hüvitamise kohustus. Juhul, kui liikluskindlustuse seaduse kohaselt on selle juhtumi puhul kahju hüvitamise kohustus LKF-il, kehtib siintoodu ka LKF-i kohta.
Liikluskindlustuse kindlustusjuhtum	Liikluskindlustuse kindlustusjuhtum vastavalt liikluskindlustuse seaduses toodud definitsioonile. Siin dokumendis kasutatakse sünonüümidenä kindlustusjuhtum, juhtum, õnnetus, liiklusõnnetus, avari.
Mittevaralise kahju hüvitis	Hüvitis selle eest, et inimene tundis füüsilist või hingelist valu ning kannatusi (VÕS § 128 lg 5). Samuti võib see olla hüvitis ka inimese heaolu languse eest. Riigikohus on lugenud mittevaraliseks kahjuks ka isiku heaolu langust, mis on tingitud piirangutest isiku tegevuses ja elukorralduses ¹ .

2 METOODIKA KASUTUSALA JA EESMÄRK

Metoodika järgi saab mittevaralise kahju hüvitist arvutada üksnes juhul, kui

- kindlustusjuhtum leidis aset 1. detsembril 2024 või hiljem

Hüvitis arvutatakse juhtumi ajal kehtinud seaduse alusel. Käesolev metoodika on koostatud alates 1. detsembrist 2024 kehtima hakanud liikluskindlustuse seaduse alusel. Näiteks, kui juhtum leidis aset 10. novembril 2024 ja hüvitise maksmisega alustatakse 5. jaanuaril 2025, siis ei ole käesolev metoodika kõikides küsimustes kasutatav.

Kui juhtum toimub enne 1. detsembril 2024, siis võib metoodikat kohaldada mutatis mutandis.

- kohaldatakse Eesti õigust, st hüvitis arvutatakse Eesti õiguse järgi

Üldreeglina kohaldatakse hüvitise arvutamisele õnnetuse toimumiskoha õigust. Samas näiteks juhul, kui Eesti kannatanule (kannatanu, kelle harilik viibimiskoht ehk elukoht on Eesti) tekitab välismaal kahju Eesti sõidukiga teine Eesti isik, siis kohaldatakse Eesti õigust.

Ka juhul, kui Eestis saab kannatada välisriigi elanik (tema harilik viibimiskoht ehk elukoht on välismaal), siis arvutatakse hüvitis Eesti seaduste järgi. Seal hulgas on näiteks mittevaralise kahju summa määramisel aluseks Eesti praktika kahju suuruse osas, vt Euroopa Kohtu otsus C-350/14². Näiteks kui Eestis saab viga välisriigi elanik, kelle koduriigi praktika kohaselt tuleks selliste vigastuste puhul maksta mittevaralise kahju hüvitist 500 000 eurot, kuid Eesti praktika on 30 000 eurot, siis on kahju summaks ja hüvitiseks 30 000 eurot.

Metoodika eesmärk on pakkuda tuge liikluskindlustuse kahjukäsitlejale. Samuti on eesmärk selgitada mittevaralist kahju ja selle suuruse kujunemist kannatanule ja nõude esitajale. Kui kindlustusandja ja nõude esitaja vahel on tekkinud vaidlus mittevaralise kahju hüvitise suuruse üle, siis saavad ka vaidluse lahendajad vajadusel metoodikast abi.

Metoodika aitab kaasa mittevaralise kahju hüvitise suuruse määramise praktikate ühtlustumisele.

¹ Varul, P.; Kull, I.; Köve, V.; Käerdi, M.; Sein, K. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2016, lk 683

² <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=420B0C657D626EA91E3554C9F79D0F9A?text=&docid=172887&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=2321552>

3 ÜLDPÕHIMÕTTED

Liikluskindlustuse juhtumis võib mittevahaline kahju tekkida

- kannatanu tervisekahjustusest, mis jaguneb
 - liiklusõnnetuses osalenu enda tervisekahjustus³ (VÕS § 134 lg 2), vt üksikasjad p 4
 - liiklusõnnetuses osalenu lähedase tervisekahjustus (VÕS § 134 lg 2), vt üksikasjad p 5
- liiklusõnnetuses osalenu raskest tervisekahjustusest või hukkumisest tema lähedastele (VÕS § 134 lg 3), vt üksikasjad p 6
- liiklusõnnetuse tõttu asja hävimisel või kaotsi minekul (VÕS § 134 lg 4), vt üksikasjad p 7

Väljaspool konkreetseid seaduses sätestatud aluseid ei tohiks mittevahalise kahju hüvitamine üldjuhul kõne alla tulla, kuna kehtib eeldus, et seaduses sätestatud juhud, millal mittevahaline kahju hüvitamisele kuulub, on ammendavad, st muudel kui seaduses nimetatud juhtudel ei ole rikutud kohustuse eesmärgiks kaitsta kannatut mittevahalise kahju tekkimise eest.⁴

Mittevahalise kahju hüvitise maksmise ja hüvitise suuruse määramisel on aluseks Eesti kohtupraktika.

Praeguseks on Eesti kohtupraktika vähemalt väljamõistetud summade osas piisav, et saaks sellest lähtuda. Puudub igasugune vajadus kasutada välismaa praktikat hüvitise summade leidmiseks.

Riigikohus on lahendi 1-22-5835 punktis 32 märkinud, et mittevahalise kahju hüvitised peavad käima kaasas nii elukalliduse tõusu kui ka üldise heaolu kasvuga, samuti arvestama võimalike muutustega ühiskonna väärtushinnangutes. Seega on varem mittevahalise kahju eest välja mõistetud hüvitiste suurused küll üks tegur, mida kohus peab koos kõigi teiste asjakohaste kaalutlustega arvestama, kuid sellel ei ole esimest teiste kaalutluste ees.

Siiski ei laiene Riigikohtu eeltoodud suunis automaatselt kindlustusandjale. Praktika suunanäitajana saab kindlustusandja lähtuda siiski kohtupraktikas välja mõistetud hüvitistest ning ei saa nõuda, et kindlustusandja asuks ise maksma kohtupraktikast suuremaid hüvitisi tulles vastu nõude esitaja üldistele argumentidele, et ühiskonna väärtushinnangud on muutunud või, et ühiskonnas on ootus mittevahalise kahju hüvitiste suurenemisele.

Kohtupraktika arvesse võtmisel hüvitise suuruse leidmisel saab arvestada üksnes sellise varasemate hüvitistega, mis on välja mõistetud sarnastel asjaoludel. Mittevahalise kahju hüvitise suuruse määramisel on n-ö võrreldavusargument seda kaalukam, mida rohkem on kohtud varem sarnastel asjaoludel hüvitisi välja mõistnud ja mida ühtlasem ning värskem on võrdluseks kasutatav kohtupraktika⁵.

Käesoleva metoodika rakendamisel on oluline tähele panna, et kannatanu tervise kahjustumisest tingitud mittevahalise kahju hüvitamisel (VÕS § 134 lg 2) on aluseks kohtupraktika põhjal koostatud hüvitise baassummade vahemikud, vt p 4.4. Liiklusõnnetuses osalenu lähedasele tekkinud mittevahalise kahju hüvitise suuruse leidmisel (VÕS § 132 lg 3) on eesmärgiks leida võimalikult sarnastel asjaoludel tuginev kohtupraktika.

Ringkonnakohtu lahendi 2-21-13358 punktis 37 märgitakse, et maakohu kaalutlused hüvitise suuruse määramisel ei ole selged ega jälgitavad. Seega saab vastavate hüvitiste suuruse arvestamisel kasutada üksnes sellist kohtupraktikat, kus hüvitise suuruse kujunemine on selge ja jälgitav.

Kuigi mittevahalise kahju suuruse määramine on kohtu kaalutusõigus, siis see ei ole absoluutne. Kui kohus jätab hüvitise suuruse määramisel võrdsuspõhimõttega arvestamata, siis ületab kohus oma diskretsioonipiire (vt lahend 2-21-13358 p 38).

³ Kuigi VÕS kasutab termineid „kehavigastus“ ja „tervise kahjustumine“, siis siin on läbivalt kasutatud „tervise kahjustumine“ või „tervisekahjustus“. Seda põhjusel, et tervisekahjustus sisaldab endas ka kehavigastust. „KarS loobus kehavigastusest põhjendusega, et kui tervis on inimese vaimse ja kehalise heaolu seisund, siis on tervise kahjustamine suunatud nii vaimu kui ka keha vastu,“ on kirjutanud Jaan Sootak artiklis „Karistusõiguse eriosa terminitest isikuvastaste süütegude näitel (2)“.

⁴ Varul, P.; Kull, I.; Kõve, V.; Käerdi, M.; Sein, K. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2016, lk 707

⁵ Riigikohtu lahend 1-22-5835 punktid 33 ja 34.

Mittevaralise kahju hüvitise määramisel arvestatakse rikkumise raskust ja ulatust ning kahju tekitaja käitumist ja suhtumist kahjustatud isikusse pärast rikkumist (VÕS § 134 lg 5).

Eeltoodud põhimõttest lähtuvalt tuleks liiklusõnnetuse läbi tekkinud mittevaralise kahju suuruse arvestamisel arvesse võtta vaid liiklusõnnetuse põhjustamisega samaste rikkumiste läbi tekkinud mittevaralise kahju hüvitamise praktikad. Kohatu on arvestada näiteks mõrva, peksmise vms tegude tagajärjel tekkinud kahju hüvitamise praktikad.

Samas sõltub mittevaralise kahju hüvitis näiteks sellest, kas põhjustaja lahkus sündmuskohalt või pakkus kannatanule abi nii palju, kui see oli võimalik. Kindlasti ei mõjuta kindlustusandja tegevus või käitumine liiklusõnnetuse läbi tekkinud mittevaralise kahju suurust (vt Ringkonnakohtu lahend 2-21-133358 p 70).

Tervise kahjustumisest tekkinud mittevaralise kahju eest hüvitise arvutamisel tuleb lisaks eeltoodule (rikkumise raskus, ulatus, kahju tekitaja käitumine ja suhtumine kannatanusse pärast juhtumit) arvestada liikluskindlustuse seaduse § 32 lg 7 kohaselt ka:

- tervisekahjustuse või kehavigastuse raskusastet
- tekkinud funktsioonihäire sügavust, ravi ja töövõime vähenemise kestust
- elukvaliteedi ja heaolu langust

Lahendi 3-2-1-51-05 punkt 22: „Näiteks tuleb mittevaralise kahjuna hüvitada kehavigastusest tulenev püsiv kehalise terviklikkuse kaotus, väljanägemise muutus või oluline psüühika ja närvitegevuse häire, samuti heaolu langus, tingituna ajutisest või püsivast piirangust isiku tegevuses ning elukorralduses või põhjendatult loodetud heaolu loomise võimaluse kaotus“.

Mittevaralise kahju hüvitise suuruse arvutamisel tuleb arvestada ka kannatanu enda osaga kahju tekkimises.

Mittevaralise kahju hüvitist ei vähendata VÕS § 139 (ega ka § 140) alusel, kannatanu osaga kahju tekkimisel tuleb aga arvestada hüvitise suuruse kindlaks määramisel (RKTko 3-2-1-85-08 p 14)⁶.

Hüvitise summa leidmisel arvestatakse elukalliduse muutusega.

Näiteks kui samasel juhul on kohus viis aastat tagasi välja mõistnud 5000 eurot, siis muudetakse vastavat hüvitise summat samas proportsioonis nagu sama aja jooksul on muutunud tarbijahinna indeks. Indekseerimisel lähtutakse samast põhimõttest nagu on toodud liikluskindlustuse seaduse § 32 lõige 2 mittevaralise kahju hüvitise alammäärade indekseerimise kohta, st indekseeritakse korra aastas.

Näiteks kui juhtum toimus 2024. aasta lõpus ja hüvitis arvutatakse 2025. aasta alguses ning aluseks on 2023. aasta kohtupraktika, siis indekseeritakse kohtupraktika summa 2024. aastasse, sest liikluskindlustuse seaduse § 32 lg 3 viimases lauses toodud põhimõtte kohaselt võetakse aluseks juhtumi toimumise aasta summa. Summat suurendatakse eelmise aasta indeksi suurenemise võrra. Seega kõnealuse näite puhul arvestatakse 2023. aasta tarbijahinnaindeksi suurenemist võrreldes 2022. aastaga ehk 9,2%.

Seda, et mittevaralise kahju hüvitiste summa arvutamisel tuleks lähtuda varasemast praktikast arvestades elukallidust, on välja toodud mitmes kohtulahendis, vt näiteks HMK 1-15-9878; TlnRnK 1-13-11316, p 9; TrtRnK 2-12-5593. Tarbijahinna indeksi muutus väljendab elukalliduse muutust. Samas näiteks sissetuleku vähenemise hüvitist tuleks indekseerida palga muutust kajastava indeksiga, vt lahend 3-2-1-106-14 p 10.

Mittevaralise kahju hüvitis makstakse välja üldjuhul ühekordse maksena, tegu ei ole perioodilise hüvitisega. Isegi kui valu, mis on tekkinud liiklusõnnetusest saadud tervisekahjustusest, kestab aastaid, siis on tegu ühekordse hüvitisega. Vastavat nõuet saab esitada vaid ühe korra, kui ei esine erandlikke asjaolusid.

Juhul kui kahju hüvitamise nõue esitatakse vahetult peale liikluskindlustuse juhtumit, siis on tavaline, et kindlustusandja maksab esmalt hüvitise seaduses sätestatud alammääras. Kogu hüvitise suuruse arvutamiseks vajaliku teabe kogumine võib võtta aega, näiteks peab selguma, mis kannatused saadud

⁶ Lahe, J.; Luik, O.-J.; Merila, M. Liikluskindlustuse seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2017, lk 136

tervisekahjustusega kaasnevad. Sel juhul on tavaline, et oodatakse nende asjaolude selgumist ja siis makstakse hüvitise ülejäänud osa.

vt RKTko 3-2-1-1-01: „Kolleegium ei nõustu ringkonnakohtu seisukohaga, et moraalise (mittevaralise) kahju hüvitise võib sõltuvalt kannatanu tervislikust seisundist välja mõista perioodiliste maksetena. ... Kolleegium leiab, et mittevaraline kahju hõlmab heaolu languse, mis on tingitud piirangutest isiku tegevuses ning elukorralduses, samuti kehavigastusega seotud füüsilise ja hingelise valu, nii juba möödunud aja kui selle võimaliku püsimise eest tulevikus. Selle kahju mõistab kohus välja ühekordse hüvitisena. Üksnes sel juhul, kui kannatanu kehavigastuse mõned olulised kahjulikud tagajärjed ilmnevad pärast hüvitise väljamõistmist, võib ta nõuda täiendavat hüvitist.“

Mittevaralise kahju puhul ei saa nõuda valu tundmise või selle tugevuse tõendamist. Hüvitise saamise õiguse annab üksnes liikluskindlustuse juhtumi ja tervisekahjustuse, surma või asja hävimise/kaotsimineku seose tõendamine. Ka Riigikohus on rõhutanud, et kehavigastuse ja tervisekahjustuse tekitamise korral eeldatakse mittevaralise kahju tekkimist, st et kahjustatud isik peab tõendama üksnes kehavigastuse või tervisekahjustuse tekitamist, mitte aga mittevaralise kahju (hingelise ja füüsilise valu) olemasolu (viide lahendile 3-2-1-73-13 p 13)⁷. Ka liikluskindlustuse seaduse § 32 lõige 7 sätestab, et kindlustusandja selgitab välja mittevaralise kahju hüvitise suuruse, arvestades muu hulgas tervisekahjustuse või kehavigastuse raskusastet, tekkinud funktsioonihäire sügavust, ravi ja töövõime vähenemise kestust, elukvaliteedi ja heaolu langust ning kahjustatud isiku enda osa kindlustusjuhtumi toimumisel. Kindlustusandja võib kahjustatud isikult nõuda asjaolude kindlakstegemiseks vajalikku teavet.

Teatud juhtudel sätestab seadus mittevaralise kahju hüvitamise nõude tekkimiseks siiski täiendavaid eeldusi, nt erandlike asjaolude olemasolu võlaõigusseaduse § 134 lg-te 3 ja 4 kohaselt. Sellisel juhul peab nende täiendavate eelduste olemasolu tõendama kahjustatud isik⁸.

Kui kohus mõistab liikluskindlustuse juhtumi põhjustajalt välja siin metoodikas kirjeldatust suurema hüvitise üksnes seetõttu, et kahju tekitaja ei vaielnud sellele nõudele kohtumenetluse käigus vastu, siis piirneb kindlustusandja hüvitamiskohustus käesoleva metoodika järgi arvutatud hüvitisega.

4 MITTEVARALINE KAHJU KANNATANU TERVISE KAHJUSTUMISEST

4.1 Millal on kahju tekkinud ja tuleb maksta hüvitist?

Kui inimene saab liiklusõnnetuses tervisekahjustuse, siis on tal õigus saada mittevaralise kahju hüvitist.

Juhul kui kannatanu elab pärast tervisekahjustuse saamist vaid väga lühikest aega (mõned minutid) ja vigastuse raskus on selline, et kannatanu ei saanud sel ajal tajuda endaga toimuvat ega tunda olulist füüsilist või hingelist valu ega kannatusi, siis ei teki kannatanul ega tema pärijatel kannatanu tervise kahjustumisest tingitud mittevaralise kahju nõuet, vt lahend 1-21-3082 p 24.

Juhul kui kannatanu tundis füüsilist valu, kuid suri enne mittevaralise kahju hüvitise nõude esitamist, siis on see nõue päritav ning nõude saavad maksma panna hukkunu pärijad.

Kolleegium märgib, et VÕS § 130 lg 2 järgne mittevaralise kahju rahalise hüvitamise nõue tekib ka isikul endal, kellele tekitati õigusvastaselt kehavigastus või tervisekahjustus, kuid kes suri seetõttu alles hiljem. Selline nõue on VÕS § 166 lg 1 tingimustel loovutatav ja ka pärandatav, st selle nõude võivad esitada ka surmu pärijad, vt lahend 3-2-1-19-08 p 15.

⁷ Varul, P.; Kull, I.; Kõve, V.; Käerdi, M.; Sein, K. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2016, lk 683

⁸ Ipid.

4.2 Hüvitist saama õigustatud isikud

Hüvitise saamise õigus on inimesel, kes sai liiklusõnnetuses tervisekahjustuse. Teatud juhtudel võivad selle nõude maksma panna hukkunu pärijad, vt eelmise punkti viimane lõik.

4.3 Kahju suuruse kindlakstegemine ja hüvitise maksmine

Kui kannatanu on kindlustusandjat teavitanud kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis (liikluskindlustuse seaduse § 37 lg 2) kindlustusjuhtumist, mille käigus ta on saanud tervisekahjustuse või kehavigastuse, siis maksab kindlustusandja mittevaralise kahju hüvitise vähemalt seaduses sätestatud alammääras⁹ arvestades kahju põhjustaja vastutuse ulatust ja kahjustatud isiku enda osa kahju tekkimises.

Kui kannatanu sai liikluskindlustuse juhtumist vähemalt keskmise raskusega raske tervisekahjustuse¹⁰, siis võib eeldada, et tervisekahjustusega kaasnevad muud asjaolud, mida tuleb hüvitise määramisel arvesse võtta, näiteks elukvaliteedi ja heaolu langus vms. Sel juhul küsib kindlustusandja mittevaralise kahju hüvitise suuruse välja selgitamiseks kannatanult täiendavat teavet. Soovitav on kasutada näidisküsimusi, mis on toodud käesoleva metoodika lisa 1.

Kuni 2025. aastani oli kindlustuspraktika teistsugune. Hüvitise suurus määrati lähtuvalt vigastuse raskusastmest. Käesoleva metoodika kohaselt on oluline, et juhul kui kannatanu sai vähemalt keskmise raskusega raske tervisekahjustuse, siis tuleb küsida täiendavat teavet selgitamiseks välja elukvaliteedi ja heaolu langus, et ka seda mittevaralise kahju suuruse hindamisel arvesse võtta.

Ka siis, kui kannatanu tervisekahjustus on väike või keskmise raskusega kerge, võib kahju suurus olla alammäärast suurem. Sel juhul eeldab kindlustusandja, et kannatanu ise esitab teabe, mille alusel nõuab alammäärast suuremat hüvitist.

Selline kahju suuruse kindlakstegemise erinevus tervisekahjustuse raskusastmest lähtuvalt on põhjendatud, sest väike ja keskmise raskusega kergemad tervisekahjustused paranevad tavaliselt nii, et sellega ei kaasne märkimisväärsel perioodil elukvaliteedi ja heaolu langust, mis mõjutaks mittevaralise kahju suurust.

Kui väikese või keskmise raskusega kerge tervisekahjustuse puhul on kindlustusandjale teada, et hüvitist võib olla alammäärast suurem, siis esitab kindlustusandja kahju suuruse kindlakstegemiseks küsimused nagu raske tervisekahjustuse puhul. Näiteks selline olukord võib olla siis, kui kannatanul on enamik tervisekahjustustest, mis on märgitud keskmise raskusega kerge tervisekahjustuse liigituse näidetes.

Kindlustusandja võib nõuda kannatanult mittevaralise kahju hüvitise suuruse kindlakstegemiseks vajalikku teavet. Kindlustusandjalt ei saa hüvitise alammäärast suuremat hüvitist nõuda, kui kannatanu teavet ei anna.

Mittevaralise kahju suuruse kindlaks tegemise kohustus tuleb võlaõigusseadusest, aga ka liikluskindlustuse seaduse § 32 lõikest 7. Samast sättest tuleb ka kindlustusandja õigus teavet nõuda.

4.4 Mis summas tuleb hüvitist maksta?

Kõnealuse mittevaralise kahju suuruse määramise peamiseks kriteeriumiks on tervisekahjustuse raskus. Muud kriteeriumid on abistava tähendusega¹¹.

Kehavigastuse või tervisekahjustusega tekitatud mittevaralise kahju eest väljamõistetava rahalise hüvitise suurus oleneb kehavigastuse ja tervisekahjustuse raskusest, samuti muudest negatiivsetest mittevaralistest tagajärgedest, mis tekkisid kehavigastuse tõttu (lahend 3-2-1-127-16 p 19).

⁹ Liikluskindlustuse seaduse § 32 lõiked 2 ja 3 sätestavad vastavad alammäärad. Alammäär sõltub tervisekahjustuse raskusastmest ning kindlustusjuhtumi toimumise aastast. Vastaval aastal kehtinud alammäär on avaldatud LKF-i veebilehel (LKindIS § 32 lg 4)

¹⁰ Raskusastmete tunnused on kehtestatud rahandusministri määrusega

¹¹ Lahe, J.; Luik, O.-J.; Merila M. Liikluskindlustuse seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2017, lk 136

Hüvitise baassummad lähtuvalt kannatanu tervisekahjustuse raskusastmest on alltoodud tabelis.

Tabelis toodud summad põhinevad Eesti kohtupraktikal, vt ka vastavad Riigikohtu analüüsid:

- K. Piho ja K. Krillo, „Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded tsiviilasjades 2020.–2022. aastal“ (https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/analys/Mittevaraline_kahju_2020-2022.pdf)

- M. Sedman, „Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded kriminaalasjades 2018.–2020. aastal“ (https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/analys/10_Mittevaraline_kriminaal.pdf)

- M. Vutt, „Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded tsiviil- ja kriminaalasjades 2016. aastal“ (<https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/analysid/2017/Mittevaralise%20kahju%20h%C3%BCvitamine%20tsiviil-%20ja%20kriminaalasjades%202016.pdf>) ja „Eesti esimese ja teise astme kohtutes välja mõistetud mittevaralise kahju hüvitised aastatel 2014-2016“ (https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/analysid/2017/Tabel_Mittevaralise%20kahju%20h%C3%BCvitised%20esimese%20ja%20teise%20astme%20kohtutes%20aastatel%202014-2016.pdf)

Hüvitise baassumma kui juhtum toimus alates 1. detsembrist 2024 kuni 31. detsembrini 2024¹²

Tervisekahjustuse raskusaste vastavalt rahandusministri määruses toodud tunnustele	Hüvitise baassumma vahemik¹³	Hüvitise baassumma keskmine
1. Väike tervisekahjustus ¹⁴	200 eurot	--
2. Keskmise raskusega kergem tervisekahjustus	700 kuni 4 000 eurot	2 350 eurot
3. Keskmise raskusega raskem tervisekahjustus	3 000 kuni 10 000 eurot	6 500 eurot
4. Raske tervisekahjustus	4 200 kuni 30 000 eurot	17 100 eurot
5. Väga raske tervisekahjustus	6 000 kuni 70 000 eurot	38 000 eurot
6. Eriti raske tervisekahjustus	7 000 kuni 75 000 eurot	41 000 eurot

Kui kannatanul on erineva raskusastmega tervisekahjustused, arvestatakse mittevaralise kahju hüvitise baassumma vastavalt raskeimale tervisekahjustuse astmele. Näiteks, kui kannatanu sai liiklusõnnetuses vigastused, mis liigituvad kergele tervisekahjustusele alla ja ka tervisekahjustused, mis liigituvad rasketele tervisekahjustustele alla, siis leitakse hüvitise baassumma üksnes raskele tervisekahjustusele vastava baassumma järgi. Erinevate tervisekahjustuste koostõugu võetakse arvesse baassummast hüvitise leidmisel, kui kaalutakse erinevaid hüvitise suurust mõjutavaid asjaolusid.

Tekkinud kahju iseloomustavad asjaolud

Tabelis on toodud summa vahemik. Konkreetne summa sõltub konkreetse juhtumi asjaoludest, sh näiteks

- (1) kui võrd erines tervisekahjustuse paranemise aeg konkreetsel juhul tavalisest, st kas oli keskmisest kiirem või võttis enam aega

Väga raske või eriti raske tervisekahjustuse puhul, kui kahjustus on selline, et sellest ei paranetagi, tuleb lugeda see alati olukorraks, millel on hüvitist suurendav mõju.

- (2) kas avarii tagajärgede raviks vajalike raviprotseduuride arv oli selliste tervisekahjustuste keskmisest või tavalisest protseduuride arvust suurem või väiksem

¹² Kohaldamisele kuulub juhtumi toimumise aja baassumma, mille alammäär indekseeritakse vastavalt liikluskindlustuse seaduse § 32 lõikele 3 ja mis avaldatakse LKF-i veebilehel. Sama loogika alusel tuleb indekseerida ka tabelis toodud suurimat eeldatavat hüvitist. LKF avaldab iga aasta jaanuaris metoodika, kus vastavad summad on indekseeritud. Eri aegadel kehtinud summad, vt lisa nr 2

¹³ Baassumma vahemiku suurim summa on leitud kohtupraktika alusel, viited lahenditele vt lisa nr 3. Metoodikas tagapool kirjeldatud viisil asjaolusid kaaludes võib väga erandlikul juhul lõpptulemuseks olla see, et hüvitise baassumma on suurem tabelis toodud suurimast eeldatavast hüvitisest. See on siis, kui konkreetse juhtumi asjaolud on kokkuvõttes veelgi tõsisemad kui toodud näited

¹⁴ Siia alla ei kuulu väga kerge tervisekahjustus, millega puutub inimene igapäevaelus aeg-ajalt kokku, millega kaasnev eeldatav valu on väike ja mille sarnast valu tunneb inimene igapäevaelus ning mis tavaliselt eitingi töövõimetust (näiteks väike haav, kerge põrutus, verevalum või hematoom). Väga kerge tervisekahjustuse korral mittevaralise kahju hüvitist ei maksta

Nende asjaolude hindamisel ei ole kannatanu varasem tervislik seisund oluline. Näiteks juhul, kui kannatanu avariieelsest tervisest tulenevalt oli vaja rohkem ja vaurikkamaid terviseprotseduure, siis sellega tuleb arvestada ning ei saa asuda seisukohale, et see on kannatanust tingitud kahju suurenemine.

- (3) kas raviks vajalike raviprotseduuride intensiivsus ja/või selle tagajärjed olid tavalisest suuremad või väiksemad

Küsimuse nr 2 juures hinnatakse raviprotseduuride arvu. Küsimuse nr 3 juures hinnatakse raviprotseduuride intensiivsust ja ravi tagajärge, sh näiteks kas valu ja ebamugavus oli konkreetsel juhul raviprotseduuride tõttu suurem, kui selliste vigastuste puhul tavaliselt.

- Näiteks on raviprotseduuride intensiivsus suurem, kui tavaliselt paraneks inimene sarnaste vigastuste puhul ilma kirurgilise operatsioonita, kuid sel juhul tuleb teha operatsioon. Samuti näiteks on ebamugavus suurem, kui raviks tuleb kannatanut transportide ühest raviautust teise.(4) kas kannatanu heaolu langus, mis on tingitud ajutisest või püsivast piirangust inimese tegevuses ning elukorralduses või põhjendatult loodetud heaolu loomise võimaluse kaotus, on kõnealuses olukorras tavalisest suurem või väiksem

Lahendi 1-22-5835 punktis 33 on Riigikohus märkinud, et samuti võib olla erinev see, mil määral mõjutab teatud tervisekahjustus kannatanu heaolu, näiteks tulenevalt kannatanu elukutsest, hobidest ja harjumustest (nt on sõrme kaotus pianistile eelduslikult olulisem kui juristile).

Näiteks on kõnealune asjaolu hüvitist suurendava mõjuga, kui õnnetuses saadud vigastuse tõttu ei saa kannatanu osa võtta mõnes kordumatust elusündmusest, näiteks jääb kannatanu kõrvale kooli lõpetamise üritustest või spordivõistlustest, millel osalemine edaspidi enam võimalik ei ole.

- (5) kahju tekitaja rikkumise raskusest ja tema käitumisest peale õnnetust

Lisaks VÕS § 134 lg 5 toodud asjaoludele tuleks siin hinnata ka kahju tekitaja riskikäitumist. Näiteks kui on teada, et kahju tekitaja rikkus eriliselt liiklusreegleid ja põhjustas seetõttu kahju, võib olla hüvitis sellest tulenevalt suurem. Siiski tuleb siin arvestada, et iga tervisekahjustusega lõppenud liiklusõnnetus on tagajärje mõttes väga raske ja üksnes juhtunu tagajärje järgi ei saa hinnata kahju tekitaja riskikäitumist.

- (6) muudest asjaoludest

Lisaks kehavigastustele või tervisekahjustustele ja nende raskusele võib kahjustatud isik tõendada suurema rahalise hüvitise saamiseks muid negatiivseid mittevaralisi tagajärgi, mis tekkisid kehavigastuse tõttu ning sellisel juhul peab kohus otsustama, kas need tagajärjed mõjutavad rahalise hüvitise suurust (viide lahendile 3-2-1-54-07 p 13 ja 3-2-1-85-08 p 11)¹⁵.

Näiteks võib selliseks muuks asjaoluks olla see, et kannatanu sai juhtumise kaks erinevat tervisekahjustust, mille mõlema tunnused vastavad ühele ja samale tervisekahjustuse raskusastmele ning ka koosmõjus ei saa neid liigitada tõsisema tervisekahjustuse alla, aga samas need erinevad tervisekahjustused mõjutavad inimest antud juhtumil koosmõjus rohkem kui vaid üks tervisekahjustus.

Siia hulka tuleb hüvitist suurendava asjaoluna lugeda ka olukord, kus õnnetuses saadud vigastuse tõttu jääb kannatanu ilma eneseteostuse võimalusest.

Juhul, kui konkreetse juhtumi asjaolud on niivõrd erilised, et muid asjaolusid, mis hüvitise suurust mõjutavad on mitmeid, siis võib neid muid asjaolusid hüvitise suuruse leidmisel arvestada mitme hüvitist suurendava asjaoluna. Seeläbi saab näiteks tekkida ka olukord, kus kõnealusel juhul on hüvitis suurem, kui tabelis toodud maksimumhüvitis. See olukord saab tekkida, sest konkreetsel juhul võivad hüvitise suurust mõjutavad asjaolud olla sellised, et sel juhtumil peaks õiglase hüvitise olema senisest suurimast kohtulahendist suurem.

¹⁵ Varul, P.; Kull, I.; Kõve, V.; Käerdi, M.; Sein, K. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2016, lk 709

Hüvitise baassumma leidmise sammud

Hüvitise baassumma leidmiseks tuleb esmalt määrata tervisekahjustuse raskusaste lähtuvalt rahandusministri kehtestatud määruses toodud tunnustest.

Järgmisena võetakse aluseks vahemiku keskmine summa ning kaalutakse iga asjaolu (vt loetelu jaotuses „Tekkinud kahju iseloomustavad asjaolud“) mõju võrreldes seda keskmisega.

Näiteks hinnatakse õnnetuses jalaluu murdumise puhul, kas sel juhul erines paranemise aeg tavalisest. Kui paranemine oli tavalisest kiirem, siis see vähendab hüvitist võrreldes keskmisega.

Väikese tervisekahjustuse puhul see arutluskäik ei tööta ning sel juhul ei ole viidatud asjaoludel tavaliselt mõju hüvitise baassummale.

Peale iga asjaolu kaalumist ja selle võrdlemist tavalise olukorraga saadakse hüvitise baassumma. Iga asjaolu osakaal lõpptulemuses on sama rahalise mõjuga.

Näiteks kui sai inimene sai keskmise raskusega kerge tervisekahjustuse ning kuuest asjaolust üks vähendab hüvitist võrreldes tavalise olukorraga selle tervisekahjustuse puhul (näiteks paranes tervisekahjustus tavalisest kiiremini) ning kaks suurendavad hüvitist võrreldes tavalisega (kannatanu elukvaliteedi langus oli antud juhul võrreldes sama tervisekahjustuse tavalise elukvaliteedi langusega suurem ning kahju tekitaja käitumine peale õnnetust oli eriti alandav), siis on arvutuskäik:

1. Leitakse tervisekahjustuse raskusastmele vastav baassumma vahemik. Antud näites 700 kuni 4000 eurot, keskmine 2350 eurot.

2. Leitakse iga asjaolu (neid asjaolusid on metoodika kohaselt tavaliselt kuus) mõju rahas. Antud näite puhul on see 275 eurot = $(4000 - 2350) / 6$ või $(4000 - 700) / 12 = 275$ eurot ehk $1/6$ keskmise ja maksimumsumma vahest või $1/12$ miinimum ja maksimumsumma vahest. Sellisel viisil leitud ühe asjaolu rahaline mõju keskmisest viib tulemuseni, et alati jääb hüvitise baassumma maksimumi ja miinimumi vahele.

3. Suurendatakse või vähendatakse iga asjaolu rahalise mõju võrra keskmist. Kui ühelgi asjaolul ei ole suurendavat või vähendavat mõju, siis on hüvitise baassumma 2350 eurot ($275 \times 0 + 2350 = 2350$), kui kõikidel asjaoludel on suurendav mõju, siis on hüvitise baassumma 4000 eurot ($275 \times 6 + 2350 = 4000$), kui kõikidel asjaoludel on vähendav mõju, siis on hüvitise baassumma 700 eurot ($-275 \times 6 + 2350 = 700$). Ka muud kombinatsioonid on võimalikud, näiteks kõnealusel juhul on kui ühel asjaolul hüvitist vähendav mõju ja kahel hüvitist suurendav, hüvitise baassumma on $-275 + 2 \times 275 + 2350 = 2625$ eurot.

4. Eeltoodud viisil leitud hüvitise baassumma on sisendiks järgmises punktis toodud hüvitise suuruse arvutamise valemile.

Eeltoodud viisil asjaolusid kaaludes võib väga erandlikul juhul lõpptulemuseks olla see, et hüvitise baassumma on suurem tabelis toodud suurimast eeldatavast hüvitisest. See on siis, kui konkreetse juhtumi asjaolud on kokkuvõttes veelgi tõsisemad kui toodud näited.

Universaalne valem hüvitise baassumma leidmiseks, sh juhul, kui tekkinud kahju iseloomustavad asjaolusid on rohkem, kui kuus, on:

$$HBS = \frac{\text{vähendavate ao arv}}{6} \times BS_{\min} + \frac{\text{neutraalsete ao arv}}{6} \times BS_{\text{keskm}} + \frac{\text{suurendavate ao arv}}{6} \times BS_{\max}$$

HBS – hüvitise baassumma vastavalt eeltoodule

ao – asjaolu ehk siis vastavalt vähendavate asjaolude arv, neutraalsete asjaolude arv suurendavate asjaolude arv ja asjaolude arv kokku ehk 6. Vähendavaid asjaolusid ja neutraalseid asjaolusid ei saa olla rohkem, kui kokku 6. Üksnes suurendavaid asjaolusid võib olla rohkem nii, et murdude lugejate summa on üle kuue.

$BS_{\min}$, BS_{keskm} , $BS_{\max}$ – vastavalt tervisekahjustuse raskusastmele baassumma vahemiku miinimum, keskmine ja maksimum.

Kui hüvitise baassumma on leitud, siis arvutatakse hüvitis kannatanule valemiga:

$$MVK_{\text{Hüvitis kannatanule}} = \left\lfloor \frac{HBS \times K}{100} \right\rfloor \times 100$$

MVK Hüvitis kannatanule – mittevaralise kahju hüvitis kannatanule tema tervise kahjustumisest

HBS – hüvitise baassumma vastavalt eeltoodule

K – tegur vahemikus 0 kuni 1, mille võrra võetakse kannatanu enda osa kahju tekkimises. Näiteks olukord, kus õnnetus tekkis osaliselt kannatanu enda tegevuse tõttu või tema tegevusel/tegevusetusel oli mõju juhtunu tagajärgedele

Lõpptulemus ümardatakse sajalisteni, seda väljendavad valemis vastavat tüüpi sulud ja vastavalt number 100.

Näiteks kui hüvitise baassumma on 15 646 ja tegur K on 0,9, siis on hüvitis kannatanule 14 100 eurot. Sulgudes olev avaldis ümardatakse ümardamisreeglite kohaselt lähima täisarvuni, st $15\,646 \cdot 0,9 / 100 = 140,814$ ehk 141,00, ja edasi leitakse lõpptulemus $141 \cdot 100 = 14\,100$.

5 MITTEVARALINE KAHJU KANNATANU LÄHEDASE ENDA TERVISE KAHJUSTUMISEST

5.1 Millal on kahju tekkinud ja tuleb hüvitist maksta?

Juhul kui kannatanu lähedasel endal tekib tervisekahjustus sellest, et tema lähedane sai liikluskindlustuse juhtumis viga või hukkus, siis võib olla lähedasel endal õigus nõuda VÕS § 134 lg 2 alusel mittevaralise kahju hüvitist. Kindlasti on selle eelduseks, et nõude esitaja peab tõendama oma tervisekahjustust ning selle seost liikluskindlustuse juhtumiga.

Vaieldav on küsimus, kas ja millal võib surnud isiku lähedastel tekkida mittevaralise kahju hüvitamise nõue mitte lg 3, vaid lg 2 alusel. Õiguskirjanduses on väidetud, et see võib olla nii nt juhul, kui surnud isiku lähedasel tekib surmaga seoses tervisekahjustus (nt raske depressioon, posttraumaatiline stressihäire). Sellisel juhul saab lähedane esitada enda mittevaralise kahju hüvitamise nõude § 134 lg 2 alusel. Selleks peab ta lisaks surma põhjustamise faktile tõendama oma tervisekahjustuse (haiguse) olemasolu ning põhjuslikku seost lähedase surma ja oma tervisekahjustuse vahel (viide: M. Vutt. Lähedase isiku surma põhjustamisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise kohtupraktika. – Juridica 2012, nr 6 lk 463).¹⁶

Lahendi 3-2-1-19-08 punktis 15 on Riigikohus leidnud, et kui isiku, kelle surm põhjustati, lähedasel tekib seetõttu tervisekahjustus, võib selline kahju kuuluda hüvitamisele VÕS § 130 lg 2 järgi, kui täidetud on kahju hüvitamise kohustuse üldised eeldused (deliktilise üldvastutuse korral peab esinema mh kahju tekitaja süü VÕS § 1050 lg 1 tähenduses). Samas punktis märgib Riigikohus, et tervisekahjustuseks ei saa nimetatud sätte tähenduses lugeda ainuüksi hageja väidetud raske psüühilise seisundi tekkimist, mille kohta hageja pealegi tõendeid ei esitanud.

5.2 Hüvitist saama õigustatud isikud ja mis summas tuleb hüvitist maksta

vt vastavalt p 6.2 ja p 4.4.

¹⁶ Varul, P.; Kull, I.; Kõve, V.; Käerdi, M.; Sein, K. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2016, lk 711

6 MITTEVARALINE KAHJU KANNATANU RASKEST TERVISEKAHJUSTUSEST VÕI SURMAST KANNATANU LÄHEDASELE

6.1 Millal on kahju tekkinud ja hüvitist tuleb maksta?

Kõnealuse mittevaralise kahju hüvitise saamise õigus tekib kannatanu lähedasel siis, kui

- inimene hukkub liikluskindlustuse juhtumis või saab raske, väga raske või eriti raske tervisekahjustuse ülaltoodud tabeli järgi ja
- esinevad erandlikud asjaolud

Sellised erandlikud asjaolud on näiteks:

- lähedase isiku hukkamise ja sellega seotud kannatuste pealt nägemine ning pealtnägijal niisuguste asjaolude kogemise tõttu tekkinud kohesed või hilisemad üleelamised ¹⁷

- kannatanu surma saabumise ebatavaliselt ränk viis

- kannatanu lähedase tervisekahjustus, mille kannatanu lähedane sai kannatanu hukkamise või kannatanu tervisekahjustuse tõttu. Viimase aja kohtupraktika kohaselt võetakse kannatanu lähedasele tekkinud vaimse tervise kahjustumist arvesse erandliku asjaoluna ning ka VÕS § 134 lg 3 makstava hüvitise summa määra määramisel ning eraldi hüvitist metoodika p 5 järgi ei määrata

Riigikohus on leidnud otsuse 3-2-1-19-08 punktis 17: „Võlaõigusseaduse § 134 lg 3 mõttes ei saa "erandlikuks asjaoluks" olla surma või raske tervisekahjustuse põhjustamine kui selline, vaid sellega peab kaasnema ka täiendavaid asjaolusid, mis õigustavad mittevaralise kahju rahalise hüvitise väljamõistmist. Kolleegiumi arvates ei ole erandlikuks asjaoluks lähedase inimese kaotus abstraktselt ning ainuüksi lein ja kaotusvalu kui selline, mis väiksemas või suuremas ulatuses paratamatult kaasneb iga lähedase isiku surmaga. Selliseks asjaoluks ei ole ainuüksi ka hageja väidetud võimalik perekonna kaotamine edasiseks eluks ja elukvaliteedi langus. Need asjaolud kaasnevad lähedase kaotusega tihti.“

Arvestades eelmises lõigus toodut võib arvata, et juhul kui lähedane näeb liiklusõnnetuses kannatanut näiteks haiglas, sh juhul, kui kannatanu tervisekahjustused on rasked, on hüvitise saamise õigus samuti vaid väga erandlikel asjaoludel. Üksnes see, et inimene näeb oma lähedast valu ja ebamugavuse käes kannatamas, ei anna kannatanu lähedasele õigust mittevaralise kahju hüvitisele.¹⁸

Riigikohtu kohtupraktika analüüsi „Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded tsiviilasjades 2020.–2022. aastal“ punktis 3.2 on kirjeldatud VÕS § 134 lg 3 alusel hukkunu lähedaste poolt esitatud nõuet, mida hageja põhjendas: „lähedase kannatuste nägemine haiglas oli äärmiselt traumeeriv ja meditsiinitöötajad käitusid ebaväärikalt ning üleelanud abikaasa majanduslik toimetulek on oluliselt pärsitud.“ Kohtu hinnangul puudusid sel juhul erandlikud asjaolud. Otsuses tõdetakse, et isegi kui kohus peaks leidma, et mittevaraline kahju on tekkinud, ei tähenda see veel seda, et esineksid erandlikud asjaolud, mis võimaldaksid nõuda rahalist hüvitist.“

6.2 Hüvitist saama õigustatud isikud

Hüvitise saamise õigus on kannatanu lähedasel.

Lähedaste isikute ringi ei ole seaduses defineeritud, see on jäetud kohtu määratlenda. Lähedaste ringi kindlaksmääramisel tuleb lähtuda konkreetsest olukorrast ning hinnata igat üksiku juhtu eraldi, lähtudes mh isikute sugulusest, perekondlikest sidemetest, senisest elukorraldusest ja muudest asjaoludest (viide lahendile 3-2-1-19-08 p 16, 3-1-01-57-10 p 22). Eelduslikult on lähedasteks isikuteks kannatanu lapsed,

¹⁷ lahend 3-2-1-19-08 p 17

¹⁸ Näiteks lahendis 3-1-1-56-14 on Riigikohus leidnud, et Ringikonnakohtu seisukoht, mille kohaselt jäeti mittevaralise kahju hüvitis välja mõistmata, on õige vaatamata sellele, et nõuti kahju hüvitamist VÕS § 134 lg 3 alusel ja väidetavalt oli erandlikuks asjaoluks see, et nõude esitaja käis haiglas vaatamas enda koomas õde.

surnud isikuga koos elanud abikaasa (viide lahendile 3-2-1-19-08 p 16) ja vanemad (viide lahendile 3-1-1-57-10 p 22)¹⁹.

Kuigi eelviidatud kommentaarid on nimetatud vaid abikaasat, saab eeldada, et samal alusel on hüvitise saamise õigus ka surnud isiku elukaaslasel.

Kohtupraktikas peeti lähedasteks eelkõige hukku abikaasat, lapsi ja vanemaid. Lisaks oli ühes asjas esitanud VÕS § 134 lg 3 alusel mittevahalise kahju hüvitamise nõude ka hukku vanaema. Vanaema oli oma lapselapse eestkostja, sest lapse emalt oli hooldusõigus ära võetud. Kohus leidis, et sellisel juhul tuleb mõlemad vanavanemad lugeda hukku lähedasteks, sest vanavanemad olid teda kasvatanud ning hukku elas enne surma vanavanemate juures (viide lahendile ViruMKo 2-15-1)²⁰.

Maakohus on lahendis 1-23-2985 lugenud hukku lähedasteks ka hukku õe ja õetütre. Kohtulahendis on tõdetud: „Kohus on tuvastanud, et nii M. H-I kui ka S. V-I oli hukkunud M. H-ga väga lähedane suhe. Kohtu hinnangul ei tule lähedase isiku määramisel lähtuda mitte niivõrd isiku nimetusest, nt kas ta oli õde, vend vms isik, vaid arvestama peab isikutevahelist reaalselt omavahelist suhtlemist ja seda, kui lähedased nad olid tegelikult. Seetõttu on kohtu hinnangul alus ka M. H ja S. V lugeda M. H lähedasteks inimesteks ning mittevahalise kahju hüvitise maksmine kannatanutele põhjendatud.“

Õe või venna või ka õe või venna lapsed saab lähedasteks selles kontekstis lugeda siiski vaid juhul, kui nende vahel on olnud lähedasem suhe kui tavaliselt õdede ja vendade vahel või õe- ja vennalaste vahel. See olukord on pigem erandlik ja peab olema tõendatud. Näiteks võiks see erandlik olukord olla siis, kui lahkunu ja tema õelaps elasid enne õnnetust ühes leibkonnas.

Eelviidatud kohtulahendis on märgitud, et hukku õetütrel ütlustest nähtub, et hukku oli tema tädi ja tema kõige lähedasem inimene. Hukku õetütar kasvas koos hukkunuga üles ning hukku oli õetütrel justkui õe ja ka ema eest. Nad suhtlesid omavahel iganädalaselt, peaaegu igapäevaselt. Kui hukku õetütar oli väike, siis hukku väga tihti hoidis teda, samuti olid nad õetütrel teismeeas tihti koos ja alates 16-17 eluaastast olid nad praktiliselt enamus nädalavahetused ja suved koos. Nad olid hukkunuga nii lähedased, et nad jagasid igasuguseid eluaspekte, tööelu ja isikliku elu. Nad olid sama valdkonna inimesed. Hukku oli talle suureks eeskujuks tema valdkonna juures edasi pürgimisel. Nad olid pereliikmed ja õetütar sai alati tema poole igal ajal pöörduda.

6.3 Mis summas tuleb hüvitist maksta?

Esmalt tuleb leida senise kohtupraktika põhjal hüvitise baassumma. Metoodika koostajate hinnangul tuleks kõnealuse mittevahalise kahju hüvitise baassumma leidmisel lähtuda eelkõige Riigikohtu otsuses toodud baassummast. Kui esinevad veelgi tõsisemad erandlikud asjaolud, siis võib olla hüvitise baassumma suurem. Kui ei esine nii tõsiseid erandlikke asjaolusid, siis võib baassumma olla Riigikohtu otsuses toodud baassummast väiksem.

Näiteks on erandlikuks asjaoluks, millel on mõju ka hüvitise suurusele, see, kui kannatanu lähedane saab kannatanu hukkamise või tema tervisekahjustuste nägemise tõttu ise vaimse tervise kahjustuse.

Lahend ²¹	Asjaolude lühikirjeldus	Summa	Lahendi aeg
Riigikohus 1-21-3082	Asjaolud: „Surma põhjuseks oli kehatüve tõmp trauma vasakpoolsete roidemurdude ja põrna rebendiga ning vasaku jala eraldumine sääre ülemisest kolmandikust. Samuti tekkis kannatanul sisemisest ja välisest verejooksust äge verekaotus.“ Erandlike asjaolude selgitus: „Kolleegeiumi hinnangul saab käsilolevas asjas rääkida sellistest erandlikest asjaoludest, mis eristavad kannatanu surma	3 000 eurot lähedase kohta	oktoober 2022

¹⁹ Varul, P.; Kull, I.; Kõve, V.; Käerdi, M.; Sein, K. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2016, lk 711

²⁰ M. Vutt. Mittevahalise kahju hüvitamise nõuded tsiviil- ja kriminaalasjades esimese ja teise astme kohtutes 2016. aastal. Kohtupraktika kordusanalüüs.

²¹ Näidete hulgas ei ole lahendit 1-23-52 ega lahendit 1-24-707, sest neist avalikest kohtuotsustest ei ole võimalik välja lugeda, mis asjaoludel väljamõistetud summa kujunes.

	paljudest teistest lähedase kaotamise juhtudest ja õigustavad mittevahalise kahju hüvitise maksmist. Kannatanu surm oli lähedaste jaoks – ka kõrvalseisjale äratuntavalt – eriliselt ränk kogemus. Järelduse hukkunu lähedaste iseäranis traumaatiliste üleelamiste kohta saab teha ainuüksi kannatanu surma saabumise ebatavaliselt rängast viisist. Nähtuvalt kohtute tuvastatust ületavad surma saabumise asjaolud konkreetsel juhul selle piiri, mille puhul saab väita, et juhtunu mõju hukkunu lähedastele on tavapärasest raskem. Elu kaotamine nii traagilisel viisil, nagu ilmneb kohtute tuvastatud faktikogumist, ei ole isegi surmaga lõppenud avariide puhul tavapärane. Sellel, kas ja mil määral keegi lähedastest surnukeha pärast avariid nägi, ei ole määravat tähendust olukorras, kus elu kaotamise asjaolud on niivõrd traagilised, et nendest teadasaamine mistahes viisil on hukkunu lähedastele äärmiselt raske mõjuga. Ei ole alust kahelda, et kannatanuid jääb vaevama teadmine ema ja abikaasa hukkimisest tavatult kohutaval viisil. Kolleegium leiab, et see äärmiselt häiriv teadmine lisandub kannatanute leinakogemusele ja võimaldab praeguses asjas jaatada VÕS § 134 lg-s 3 nimetatud erandlike asjaolude olemasolu. Täiendav selgitus summa määramise kohta: „Samuti tuleb silmas pidada, et kahju tekitaja rikkus liiklusnõudeid ettevaatamatusest ja ta on enda süüd - kohtute hinnangul puhtsüdamlikult ning siiralt - kahetsenud. Samuti vabandas süüdistatav kannatanute ees kohtuistungil ja täitis vabatahtlikult nende vahelise kahju hüvitamise nõude.“		
Maakohus 1-18-3788	Kahju tekitaja põhjustas traagilise õnnetuse ettevaatamatusest. Kohus luges erandlikuks asjaoludeks kannatanu ja lähedase isiku 60 aastat kestnud kooselu ja lähedase isiku heaolu olulist langust. Kannatanu väidab, et teod, mis tõid kaasa ta mehe huku, tekitasid talle talumatut valu ja hingepiina; haigused, mille all ta kannatab, on ägenenud. Lähedase surm põhjustas talle väljakannatamatut füüsilist valu ja moraalselt kannatust, kuna nad elasid koos üle 60 aasta; tal tõuseb tihti vererõhk, nutab tihti ja on depressiooniseisundis; tervis on halvenenud ning ta loetleb mitmeid haigusi, mis on ägenenud; närvipinget tõi kaasa tervise halvenemise, sh pideva unetuse jne; rahalised kulutused kasvasid ja raskeks on läinud aia- ja ehitustööde tegemine ja taimede kastmine, kuna seda tegi alati mees. Tunnistaja selgitab, et tunneb hukkunu lähedast 62 aastat; viimane oli enne mehe surma elurõõmus ja loominguiline inimene ja kurtis harva, pärast mehe surma liiklusõnnetuses muutus aga tundmatuseks – on nutune, väldib inimestega suhtlemist, haigused on ägenenud; ta võtab palju ravimeid ja on kaotanud kaalu. Kohus leiab aga, et kannatanu lähedasele mõjus negatiivselt justnimelt surmaga seotud kuritegu. Negatiivsed reaktsioonid on seotud justnimelt kahju tekitaja käitumisega seoses kuriteoga ja frustratsiooniga, mis puudutab mehe surma põhjustaja vastutamatust. Seega tekitab need tagajärjed, mida kajastavad mittevahalise kahju kinnitavad tõendid, justnimelt vägivaldse surma meelevaldsus, mitte aga pelgalt surm ise kui paratamatus. Just kuritegelik surm koosmõjus pikaaegse lähisuhte ootamatu katkemisega tingis antud juhul selle, et hukkunu lähedase vaimne tasakaal on häiritud ja füüsiline tervis käib järsult alla.	4 000 eurot lähedase kohta	juuli 2018
Maakohus 1-23-2985	Kahju tekitaja põhjustas traagilise õnnetuse ettevaatamatusest. Kohus mõistis välja mittevahalise kahju hukkunu elukaaslasele, kes oli hukkunuga õnnetuse ajal samas autos, hukkunu emale, hukkunu õele ja õetütrel. Elukaaslase hüvitise puhul luges kohus erandlikuks asjaoluks selle, et ta viibis traagilise õnnetuse ajal autos, st ruumilise läheduse liiklusõnnetuses hukkunuga, samuti hukkunu kannatuste nägemine sündmuskohal. Emale makstud hüvitise puhul on kohus selgitanud erandlikke asjaolusid järgnevalt: „Kannatanul ilmnemise seoses lapse hukkimisega emotsionaalsed üleelamised, mis kestavad siiani. Lapse hukkimisest ei ole emal võimalik kunagi üle saada. R. H on sündmust psüühiliselt väga raskelt üle elanud.“. Õele makstud hüvitise puhul on kohus selgitanud erandlikke asjaolusid nii: „Kannatanul ilmnemise seoses õe M. H hukkimisega emotsionaalsed üleelamised, mis kestavad siiani. Kohtu hinnangul ei ole nende üleelamiste	elukaaslasele 5 000 eurot emale 10 000 eurot õele 4 000 eurot õetütrel 2 000 eurot	veebruar 2024

	siiruses alust kahelda. Kuriteosündmus ja sellest tulenev valu käib kannatanuga terve elu kaasas. Õetütre puhul esinevad kohtu hinnangul järgmised erandlikud asjaolud: „Kohus leiab, et kannatanu S. V mittevaraline kahju nõue on põhjendatud. Kannatanul ilmnisid seoses M. H hukkimisega emotsionaalsed üleelamised, mis kestavad siiani. Kohtu hinnangul ei ole nende üleelamiste siiruses alust kahelda. Kuriteosündmus ja sellest tulenev valu käib kannatanuga terve elu kaasas.“		
Maakohus 1-18-4653	Kohus luges erandlikuks asjaoluks selle, et isa käis iga päev oma poega haiglas vaatamas, süda seiskus tema juuresolekul ja andis loa elutoetavate seadmete väljalülitamiseks.	15 000 eurot lähedase kohta	oktoober 2018
Riigikohus 3-2-1-19-08	Hageja on välja toonud, et ta oli hukkunuga õnnelikus abielus ning abikaasa surm riivab hageja põhiseaduslikku õigust perekonna puutumatusele, samuti, et hageja vanust arvestades ei ole uue perekonna loomine tõenäoline ning abikaasa aitas tal ülal pidada alaealist last. Leinamine iseenesest ei ole erandlik asjaolu VÕS § 134 lg 3 mõttes. Võlaõigusseaduse § 134 lg 3 mõttes ei saa "erandlikuks asjaoluks" olla surma või raske tervisekahjustuse põhjustamine kui selline, vaid sellega peab kaasnema ka täiendavaid asjaolusid, mis õigustavad mittevaralise kahju rahalise hüvitise väljamõistmist. Kolleegiumi arvates ei ole erandlikuks asjaoluks lähedase inimese kaotus abstraktselt ning ainuüksi lein ja kaotusvalu kui selline, mis väiksemas või suuremas ulatuses paratamatult kaasneb iga lähedase isiku surmaga. Selliseks asjaoluks ei ole ainuüksi ka hageja väidetud võimalik perekonna kaotamine edasiseks eluks ja elukvaliteedi langus. Need asjaolud kaasnevad lähedase kaotusega tihti.	0 eurot	aprill 2008
Maakohus	Riigikohtu analüüsi (https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/analyyys/Mittevaraline_kahju_2020-2022.pdf) p 3.2 kohaselt oli analüüsitud lahendite hulgas üks asi, kus surnud isiku lähedased esitasid mittevaralise kahju hüvitamise nõude ka VÕS § 134 lg 3 alusel. Hagejad põhjendasid oma nõuet sellega, et lähedase kannatuste nägemine haiglas oli äärmiselt traumeeriv ja meditsiinitöötajad käitusid ebaväärikalt ning üleelanud abikaasa majanduslik toimetulek on oluliselt pärsitud. Kohus leidis, et VÕS § 134 lg 3 alusel nõude rahuldamiseks puuduvad erandlikud asjaolud. Maakohus märkis, et lein ja kaotusvalu kui selline kaasneb paratamatult iga lähedase isiku surmaga, kuid ei ole erandlikuks asjaoluks. Perekonna kaotamine edasiseks eluks ja elukvaliteedi langus kaasnevad tihti lähedase kaotusega. Praegusel juhul ei viibinud lähedased ka surma juures. Isegi kui kohus peaks leidma, et mittevaraline kahju on tekkinud, ei tähenda see veel seda, et esineksid erandlikud asjaolud, mis võimaldaksid nõuda rahalist hüvitist	0 eurot	2020. kuni 2022. aasta

Kui hüvitise baassumma on leitud, siis arvutatakse hüvitis ühele lähedasele valemiga:

$$MVK_{\text{Hüvitis lähedasele}} = \left[\frac{HBS \times K \times THI_{AM}}{100} \right] \times 100$$

MVK Hüvitis lähedasele – mittevaralise kahju hüvitis ühele lähedasele kannatanu raskest tervisekahjustusest või surmast

HBS – hüvitise baassumma vastavalt eeltoodule

K – tegur vahemikus 0 kuni 1, mille võrra võetakse kannatanu enda osa kahju tekkimises. Näiteks olukord, kus õnnetus tekkis osaliselt kannatanu enda tegevuse tõttu või tema tegevusel/tegevusetusel oli mõju juhtunu tagajärgedele

THI_{AM} – tarbijahinna indeksi suhteline muutus juhtumi aasta ja minevikus tehtud lahendi aasta vahel, mis arvutatakse liikluskindlustuse seaduse § 32 lõikes 3 toodud juhise alusel järgneva valemi abil:

$$THI_{AM} = \prod_{t=1}^{n-1} (1 + THI_t), \text{ kus}$$

t = 1 on lahendi aasta

n = juhtumi aasta

Tabelis toodud summad on veerus „Lahendi aeg“ toodud seisuga. Kui näiteks juhtum toimub 2025. aastal ning võrreldav lahend on 2022. aastast, siis arvestatakse tarbijahinna indeksi suurenemist 2024. aastal võrreldes 2021. aastaga. Indeksi aluseks on Statistikaameti tabel: IA001: Tarbijahinnaindeksi muutus võrreldes eelmise aastaga.

Lõpptulemus ümardatakse sajalisteni, seda väljendavad valemis vastavat tüüpi sulud ja vastavalt number 100, vt arvutusnäide punktis 4.4.

Näiteks kui hüvitise baassumma on 3000 eurot ja see põhineb 2022. aasta kohtulahendil, juhtum toimus 2024. aastal ning kannatanul endal osa ei olnud, siis THI_{AM} arvutamisel tuleb leida, kui palju suurenes tarbijahinna indeks suhtelisel tasemel 2023. aastal võrreldes 2021. aastaga²². 2022. aastal suurenes indeks 19,4% ja 2023. aastal võrreldes 2022. aastaga 9,2%.

2024. aastal toimunud juhtumi hüvitise arvutuskäik on

$$\left\lceil \frac{3000 \times 1 \times 1,194 \times 1,092}{100} = 39,12 \right\rceil = 39,00 \times 100 = 3900$$

7 MITTEVARALINE KAHJU ASJA HÄVIMISEST VÕI KAOTSI MINEKUST

7.1 Millal on kahju tekkinud ja hüvitist tuleb maksta?

Eriline huvi (isiklik põhjus), mille tõttu võib asja hävimise või kaotamineku tõttu nõuda mittevahalise kahju hüvitamist § 134 lg 4 alusel, on eelkõige asjaga seondud mälestusväärus (nt vanaema poolt pulmadeks kingitud ehe, perekonnarelikvia vms; aga ka lemmikloom, kuivõrd loomadele kohaldatakse asjade kohta käivaid sätteid, TsÜS § 49 lg 3)²³.

Seega kindlasti ei saa nõuda mittevahalise kahju hüvitamist, kui liiklusõnnetuses hävib või selle tagajärjel saab kahjustada tavaline auto, rõivad vms tavaline asi.

Asja kahjustumise korral ei saa nõuda mittevahalise kahju hüvitist. Samuti ei saa kõnealust mittevahalise kahju hüvitist nõuda juhul, kui lemmikloom saab õnnetuses viga, st ta ei sure ega lähe kaotsi.

Nõustuda saab seisukohaga, et loomaomanikel võib tekkida lemmikloomadega emotsionaalne side ja lemmikloomade suhtes võib omanikel esineda eriline huvi VÕS § 134 lg 4 mõttes. Siiski on seadusandja mittevahalise kahju hüvitamise ette näinud vaid nendeks juhtudeks, kus asi, mille vastu isikul on eriline huvi, hävib või läheb kaotsi. Lemmikloomade tervise (ajutist) kahjustamist ei saa samastada hävimise või kaotaminekuga.²⁴

Ka näiteks juhul, kui liiklusõnnetuse tõttu lemmikloom läheb kaotsi, aga ta leitakse hiljem elusana üles, ei ole õigust kõnealusele mittevahalise kahju hüvitisele.

7.2 Hüvitist saama õigustatud isikud

Asja hävimisest või kaotaminekust tekkiva mittevahalise kahju hüvitist saab nõuda üksnes asja või lemmiklooma füüsilisest isikust omanik. Juriidiline isik ei tunne füüsilist valu ega hingelisi kannatusi.

Näiteks kui liiklusõnnetuses hukkub pere lemmikloom, siis vaatamata sellele, et kaotusevalu tunnevad kõik pereliikmed (abikaasad ja nende lapsed), makstakse hüvitist vaid omanikule. Kui loom oli mitme inimese oma, siis jaguneb hüvitist kõigi omanike vahel, kuid selle suurus ei sõltu omanike arvust.

²² liikluskindlustuse seaduse § 32 lg 3 väljavõte: „summa suureneb igal aastal alates jooksva aasta esimesest kuupäevast Statistikaameti avaldatud eelmise aasta tarbijahinnaindeksi suurenemise võrra“. Seega näiteks kui 2023. aastal oli summa 100,00 eurot ja 2023. aastal suurenes indeks võrreldes 2022. aastaga 9,2%, on summa 2024. aastal ümardamist arvestamata 109,20 eurot.

²³ Varul, P.; Kull, I.; Kõve, V.; Käerdi, M.; Sein, K. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2016, lk 712

²⁴ lahend 2-18-15284 p 12

7.3 Mis summas tuleb hüvitist maksta?

Kõnealuse kahju puhul on juhtumid niivõrd erinevad ja harvad, et näidissummasid on keeruline välja tuua. Näiteks lemmiklooma hukkumise puhul on Harju Maakohus 2015. aastal lahendis 2-14-56301 välja mõistnud 300 eurot mittevaralist kahju olukorras, kus üks koer murdis teise maha.

Hüvitis kannatanule arvutatakse valemiga:

$$MVK_{Hüvitis\ asja\ hävimisest} = \left\lfloor \frac{KP \times T \times THI_{AM}}{100} \right\rfloor \times 100$$

MVK_{Hüvitis asja hävimisest} – mittevaralise kahju hüvitis asja hävimisest või kaotsiminekest

KP – kohtupraktikas sarnastel asjaoludel välja mõistetud mittevaralise kahju summa

T – tegur, mille võrra võetakse arvesse asjaolusid, mis kõnealusel juhul on teisiti ja mis mõjutavad hüvitise suurust. Teguri määrab kindlustusandja ja täpsemat arvutusmetoodikat selle arvutamiseks ei ole. Näiteks võib selle teguri kaudu arvesse võtta kannatanu enda osa kahju tekkimises.

THI_{AM} – tarbijahinna indeksi suhteline muutus juhtumi aasta ja minevikus tehtud lahendi aasta vahel, mis arvutatakse liikluskindlustuse seaduse § 32 lõikes 3 toodud juhise alusel järgneva valemi abil:

$$THI_{AM} = \prod_{t=1}^{n-1} (1 + THI_t), kus$$

t = 1 on lahendi aasta

n = juhtumi aasta

Lõpptulemus ümardatakse sajalisteni, seda väljendavad valemis vastavat tüüpi sulud ja vastavalt number 100, vt arvutusnäide punktis 4.4.

8 METOODIKA TÄHENDUS JA AJAKOHA SENA HOIDMINE

Metoodika on koostanud LKF. Metoodika esimese avaldatud versiooni vaatas ja arutas läbi töögrupp, kuhu kuulusid Jüri Aava (LKF-i jurist), Eero Johannes (If-i jurist), Geily Kalt (PZU reisi- ja isikukahjude grupi juht), Martti Merila (LKF-i õigusvaldkonna juht), Oliver Orumets (LKF-i jurist), Lea Pau (ERGO jurist), Martin Petermann (Seesami jurist) ja Lauri Potsepp (LKF-i juhatuse liige).

Metoodika koostamise käigus küsis LKF arvamust ka advokatuurilt, sest liikluskindlustuse seaduse muudatuste ettevalmistuse käigus esitas advokatuur sel teemal oma seisukohad. LKF kohtus eraldi vandeadvokaat Olavi-Jüri Luige ja vandeadvokaat Indrek Sirgiga.

LKF ei võta selle metoodikaga vastutust kindlustusandja otsuse õigsuse eest

Metoodika eesmärk on kindlustuspraktika kujundamiseks selgitada kooskõlas võlaõigusseaduse, liikluskindlustuse seaduse ja kohtupraktikaga kahju hüvitamise põhimõtteid, hüvitatava kahju ulatust ja kahju hüvitamise viisi. Metoodika koostamisel on arvestatud õiguskirjanduses väljendatud seisukohtadega ja *mutatis mutandis* teiste riikide praktikaga. Tegemist on soovitusliku dokumendiga, mis selgitab kahju hüvitamise põhimõtteid ja kahjuhüvitamise arvutamise metoodikat. See on meie parim teadmine, kuidas tõlgendada seaduste vastavaid sätteid.

LKF jälgib seaduste muutmist ja kohtupraktikat ning vajadusel algatab metoodika muutmise. Vähemalt kord aastas veendub LKF, et seadus ega kohtupraktika selles küsimuses ei tingi vajadust metoodika muutmiseks.

MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMISE METOODIKA LISA NR 1

Küsimused tervise kahjustumisest tuleneva mittevaralise kahju suuruse kindlaks tegemiseks

A. Küsimused, millele kindlustusandja leiab tavaliselt teabe ilma seda nõude esitajalt küsimata ²⁵

1. Millised tervisekahjustused sai kannatanu liikluskindlustuse juhtumist?
2. Mis ravi ja mis mahus on kannatanu saanud liiklusõnnetusest tingitud tervisekahjustustest taastumiseks? Muu hulgas on oluline, mitu ja mis operatsioonid kannatanule tehti ning kas ja mis ulatuses kasutati narkoosi (täisnarkoos, osaline tuimestus).
3. Kuidas on kulgenud liiklusõnnetuses saadud tervisekahjustusest taastumine?
4. Milline on kannatanu funktsioonihäire sügavus mittevaralise kahju hüvitise suuruse kindlaks tegemise ajal?
5. Kui pikalt võttis paranemine aega? Kuivõrd erines tervisekahjustuse paranemise aeg konkreetset juhul tavalisest, st kas oli keskmisest kiirem või võttis enam aega?
6. Kas raviks vajalike raviprotseduuride arv oli selliste tervisekahjustuste keskmisest või tavalisest protseduuride arvust suurem või väiksem?
7. Kas raviks vajalike raviprotseduuride intensiivsus ja/või selle tagajärjed olid tavalisest suuremad või väiksemad?
8. Kas tervisekahjustuse ravi käigus või ravi järel tekkis tüsistusi?
9. Kas kannatanu heaolu langus, mis on tingitud ajutisest või püsivast piirangust inimese tegevuses ning elukorralduses või põhjendatult loodetud heaolu loomise võimaluse kaotus, on kõnealuses olukorras tavalisest suurem või väiksem?
10. Kas ja mil määral tuleks antud juhul kahju suuruse määramisel arvesse võtta kahju tekitaja rikkumise raskust ja tema käitumist peal õnnetust? Millised vastavad asjaolud kõnealusel juhul hüvitise summat mõjutavad?

B. Küsimused, mida kindlustusandja küsib nõude esitajalt

11. Mis summas hüvitist soovite? Rõhutame, et see teave on kindlustusandjale üksnes infoks ning summa suuruse määramisel arvestame varasema kohtupraktikaga ja selle juhtumi asjaoludega.
12. Kirjeldage palun tervisekahjustusest tingitud heaolu langust ning tervisekahjustusest tingitud muudatusi elukorralduses.
13. Kuidas hindate oma tervist praegu skaalal: väga hea, hea, talutav, halb, väga halb? Vajadusel lisage palun kirjeldus.
14. Kas ja kuivõrd olete tervisekahjustusest taastunud? Kuidas ennast praegu tunnete?
15. Kas on muid asjaolusid, mis Teie hinnangul antud juhul hüvitise suurust mõjutavad?

²⁵ Tavaliselt hangib kindlustusandja selle teabe kannatanu meditsiinidokumentidest. Hinnangu annab kindlustusandja kahjukäsitleja. Vajadusel kaasab kahjukäsitleja kindlustusandja arst-eksperdi ning vajadusel küsitakse nõu kannatanu raviarstilt

MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMISE METOODIKA LISA NR 2

Tervise kahjustumisest tingitud mittevaralise kahju baassummad

Tervise kahjustumisest tingitud mittevaralise kahju baassumma sõltub kindlustusjuhtumi toimumise ajast. Baassumma alammäära indekseeritakse²⁶ vastavalt liikluskindlustuse seaduses toodud reeglitele. Baassumma maksimumväärtust muudetakse samuti vastavalt indeksi muutusel, aga arvestatakse ka kohtupraktika arengut.

Hüvitise baassumma, kui juhtum toimus alates 1. detsembrist 2024 kuni 31. detsembrini 2024

Tervisekahjustuse raskusaste vastavalt rahandusministri määruses toodud tunnustele	Hüvitise baassumma vahemik	Hüvitise baassumma keskmine
1. Väike tervisekahjustus	200 eurot	--
2. Keskmise raskusega kergem tervisekahjustus	700 kuni 4 000 eurot	2 350 eurot
3. Keskmise raskusega raskem tervisekahjustus	3 000 kuni 10 000 eurot	6 500 eurot
4. Raske tervisekahjustus	4 200 kuni 30 000 eurot	17 100 eurot
5. Väga raske tervisekahjustus	6 000 kuni 70 000 eurot	38 000 eurot
6. Eriti raske tervisekahjustus	7 000 kuni 75 000 eurot	41 000 eurot

Hüvitise baassumma, kui juhtum toimus alates 1. jaanuarist 2025 kuni 31. detsembrini 2025

Tarbijahinna indeksi suurenemine 2024. aastal võrreldes 2023. aastaga on 3,5%.

Tervisekahjustuse raskusaste vastavalt rahandusministri määruses toodud tunnustele	Hüvitise baassumma vahemik	Hüvitise baassumma keskmine
1. Väike tervisekahjustus	200 eurot	--
2. Keskmise raskusega kergem tervisekahjustus	700 kuni 4 100 eurot	2 400 eurot
3. Keskmise raskusega raskem tervisekahjustus	3 100 kuni 10 400 eurot	6 750 eurot
4. Raske tervisekahjustus	4 300 kuni 31 100 eurot	17 700 eurot
5. Väga raske tervisekahjustus	6 200 kuni 72 500 eurot	39 500 eurot
6. Eriti raske tervisekahjustus	7 200 kuni 77 600 eurot	42 400 eurot

Hüvitise baassumma, kui juhtum toimus alates 1. jaanuarist 2026 kuni 31. detsembrini 2026

Tarbijahinna indeksi suurenemine 2025. aastal võrreldes 2024. aastaga on 4,8%.

Tervisekahjustuse raskusaste vastavalt rahandusministri määruses toodud tunnustele	Hüvitise baassumma vahemik	Hüvitise baassumma keskmine
1. Väike tervisekahjustus	200 eurot	--
2. Keskmise raskusega kergem tervisekahjustus	800 kuni 4 300 eurot	2 550 eurot
3. Keskmise raskusega raskem tervisekahjustus	3 300 kuni 10 800 eurot	7 050 eurot
4. Raske tervisekahjustus	4 600 kuni 32 500 eurot	18 550 eurot
5. Väga raske tervisekahjustus	6 500 kuni 75 900 eurot	41 200 eurot
6. Eriti raske tervisekahjustus	7 600 kuni 81 400 eurot	44 500 eurot

²⁶ Indeksi aluseks on Statistikaameti tabel: IA001: Tarbijahinnaindeksi muutus võrreldes eelmise aastaga. Indekseerime algsummasid, näiteks baassumma miinimume, mis olid 2024. aastal jõustunud seaduses arvestades indeksi muutust igal aastal, st ei indekseeri eelmise aasta summat.

MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMISE METOODIKA LISA NR 3

Näited kohtulahenditest, mis on olnud aluseks baassumma maksimumi leidmisel

Metoodika punktis 4.4 ja lisa 2 on hüvitise baassumma vahemik tervisekahjustuse raskusastme järgi. Alammäär on liikluskindlustuse seaduses, maksimumväärtus on arvutatud kohtulahendite põhjal.

Tervisekahjustuse raskusaste	Näide kohtulahendist
2. Keskmise raskusega kergem tervisekahjustus	Ringkonnakohtu lahend 2-21-13358 (2025. aasta aprill). 3 600 eurot. Kohus toob otsuses välja, et võttis arvesse: - liiklusõnnetuse eest vastutab teise sõiduki juht, kes pani teo toime hooletusest, oli varem karistamata ja kahetses juhtunut, kuid ei ole hageja ees isiklikult vabandanud; - õnnetuse eest vastutava juhi tegu kvalifitseeriti väärteona; - hagejale osutati pärast õnnetust abi ja ta toimetati haiglasse; - hageja viibis haiglaravil neli päeva; - hageja sai õnnetuses järgmised kahjustused: mõlema käe luumurrud (kodarлуу üla- ja alaosa murd, küünar- ja kodarлуу diafüüsi murd), sõrmesidemete traumarebend ja marrastused paremal puusal; - hageja kätele teostati esmalt kolm operatsiooni (fiksatsiooniplaatide paigaldus ja kaks varraste eemaldamise protseduuri); - hageja vasak käsi oli kipsis kuus päeva ja parem käsi neli nädalat; hageja viibis töövõimetuslehel 2,5 kuud; - hagejal diagnoositi seitse kuud pärast õnnetust ebaliiges ja fiksatsiooniplaadi purunemine, s.o tüsistused, mille tõttu viidi läbi neljas operatsioon, pärast mida oli hageja haiguslehel veel 3,5 nädalat; - hagejal on säilinud funktsioonihäired: parema käe randmeliigese sirutus- ja painutusvõime piiratus, parema põidla painutamise ja selle väikesele sõrmele vastandamise võimatus ning vasaku käe kolmanda sõrme liikumise piiratus, lisaks on hageja parema käe surumisejõud vasakust nõrgem; - hageja tunnetab ebamugavust ja vigastuste mõju füüsilise koormuse korral; - hageja täieliku paranemise perspektiiv ei ole teada ja on pigem ebatõenäoline; - kuigi vasaku käe sõrme parandamiseks on olemas protseduur, ei ole selle edulootus määratav; - fiksatsiooniplaat põhjustab paremal käel ebamugavust ja hageja planeerib operatsiooni mõlema käe plaatide eemaldamiseks; - hageja ei kannata püsiva valu all ega võta regulaarselt ravimeid; - hageja töövõimet ei ole piiratud; - kehavigastus ei ole toonud kaasa olulisi elukorralduslikke muutusi; - hagejal ei ole õnnetusest tingitud olulist elukvaliteedi langust.
3. Keskmise raskusega raskem tervisekahjustus	
4. Raske tervisekahjustus	Näiteks on raske tervisekahjustuse eeldatav suurim hüvitis toodud lahendi 1-22-5835 alusel. Selle menetlus lõppes 2024. aasta aprillis. Mittevahalise kahju hüvitiseks jäi kokku 30 000 eurot. Kannatanu oli 14 päeva peale õnnetust statsionaarsel haiglaravil, pärast vajast taastusravi, mis jätkus hagi esitamise ajal. Kannatanule tehti osteosüntees kahe naelaga põlvest puusani. Lisaks paigaldati üheksaks kuuks põlve kaks kruvi. Kannatanu pidi kandma kaheksa nädalat paremal jalal täispikkuses kipslahast ja neli nädalat kipslahast randmel. See võttis kannatanult liikumisvabaduse. Tervisekahjustustest taastumine on olnud pikk ja vaeviline ning pole selge, kas kannatanu tervis üldse kunagi taastub. Ta on pidanud korduvalt viibima nädalate kaupa statsionaarses ja ambulatoorses taastusravis. Kaks aastat pärast õnnetust on kannatanul jätkuvalt liikumispuue ja igapäevased valud. Liikumispuude tõttu on kannatanu vasakul jalal tekkinud ülekoormus, mis põhjustab valu. Tema kõnnimustris on tugev parema jala lonkamine. Liiklusõnnetuse tõttu sõltub kannatanu teiste inimeste abist ja tunneb seepärast, et ta on lähedastele koormaks. Ta ei saa enam ise autot juhtida, käia trennis, jalutamas, kultuuriüritustel, sõprade pool ega tööl. Ta töötab 30% koormusega kodukontoris. Takistatud on ka igapäevased toimingud, näiteks poes käimine. Enne õnnetust oli kannatanu heas füüsilises vormis. Liikumispuudest tingitud füüsilise aktiivsuse vähenemine on toonud kaasa kehakaalu suurenemise, senise esteetilise välimuse kaotuse ja tervise seisundi halvenemise. Kannatanu teeb küll enda vormishoidmiseks jõupingutusi (velotreening), kuid ta väsib kiirelt.

	Kannatanu vaimne tervis on liiklusõnnetuse tagajärjel oluliselt kahjustatud, mh on tal liikluses osaledes hirm ja ärevus, samas peab ta käima autoga arsti juures jm. Vaimse tervise probleemid on mõjutanud negatiivselt ka kannatanu peresuhteid. Senised tuttavad kohmetuvad teda nähes ja see tekitab kannatanus suurt ebamugavust. Näiteks on lahendis 1-22-6710 (22.11.2024) leitud, et kannatanu oma osa arvestamata peaks mittevaralise kahju hüvitis olema 12 000 eurot. Kannatanu vigastused olid väga tõsised: koljuluude (paremal oimu-, kiilluu, silmakooa ülemise seina ja sõelluu) murd, kõvakelmepealne verevalum paremal otsmikupiirkonnas, mõlemapoolne kõvakelmealune verevalum, traumaatiline ämblikuvõrkkestaalne verevalum vasakul oimupiirkonnas, difuusne aksonaalne kahjustus suuraju poolkerades ja ajutüves, vasakpoolne õhkrind, rinnaku ja I-III roide murrud paremal, parema kopsu põrutus, parema õlanuki-rangluu liigese nihestus, parema häbemelu ülemise haru murd; haavad peas, verevalumid ja marrastused kehal (suurim nahakahjustus paremal küljel/puusal) ning marrastus paremal küünarnukil. Raske peajukahjustus. Kohtuotsuses on kirjas: „Kannatanu istungil selgitatu pinnalt on ilmne, et lisaks sellele, et õnnetuse järel oli kannatanu elukvaliteet kehv, ei ole see taastunud käesoleva ajani ja ta vajab igapäevaselt kõrvalist abi. A.R. selgitas maakohtus, et haiglas toibudes oli ta ratastoolis ja respiraatoriga ning vajab kõrvalist abi. Ta sai vasaku käega süüa, aga parem käsi ei tööta tal siiani – ei saa asju võtta, käsi hakkab tõmblema ning ta ei kirjuta üldse. Tal on vaja vaagnaluu ära vahetada, kuna parem jalg on vigastuse tagajärjel poolteist sentimeetrit lühem ja see segab kõndimist. A.R. i jäsemete normaalne liikumine ei ole taastunud ja ta ei saa joosta-hüpata. Tal on vaja massaaži, ujuda, et paremini liikuma hakata. A.R. i kõne on küll paranenud, kuid on siiski häiritud ja ta on logopeedi järjekorras. Kannatanule on määratud avariist saati puue 100% ja ta saab pensioni 500 eurot. Tema elukaaslane aitab teda kodus igapäevaselt. Ta ei saa ise süüa, kohvi teha. A.R. il on otsmikul auk, mis ei tekita vaevusi, aga on plaanis kunagi täita ning selle eest peab ta ise maksma.“
5. Väga raske tervisekahjustus	
6. Eriti raske tervisekahjustus	Eriti raske tervisekahjustuse eeldatav suurim hüvitis on toodud lahendi 1-15-5273/46 alusel. Selle menetlus lõppes 2016. aasta veebruaris. See on metoodika koostajatele teadaolevalt seni suurim kohtus väljamõistetud ühele inimesele liiklusõnnetuses tervise kahjustumisest tingitud mittevaralise kahju hüvitis. Välja mõistetud hüvitise summa oli 50 000 eurot. Statistikaameti avaldatud tarbijahinnaindeksi muutuse võrreldes eelmise aastaga (statistika IA001: Tarbijahinnaindesi muutus võrreldes eelmise aastaga) kohaselt 2016 +0,1%; 2017 +3,4%, 2018 +3,4%; 2019 +2,3%; 2020 -0,4%; 2021 +4,6%, 2022 +19,4%, 2023 +9,2%. Seega 2024. aasta summa leidmise arvutuskäik: 50 000 x 1,001 x 1,034 x 1,034 x 1,023 x 1,0 x 1,046 x 1,194 x 1,092 = 74 658, mis liikluskindlustuse seaduse § 32 lg 3 kohaselt ümardatakse sajalisteni ja saadakse 74 700 eurot, seega tabelis 75 000 eurot. Selles juhtumis sai kannatanu eluohtliku tervisekahjustuse. Kannatanu on liiklusõnnetuse tõttu 100% töövõimetu ega saa iseseisvalt liikuda. Praktiliselt kogu tema parem kehapool on liikumatu. Samuti on halvenenud kannatanu mälu. Kohtuotsuses on märgitud, et kannatanu tundis õnnetuse tagajärjel valu nii sündmuskohal kui ka pärast seda taastusravi käigus. Kannatanu on jäänud võimetuse tõttu tegeleda sellega, millega ta enne tegeles, ilma osast elumõnudest. Ringkonnakohtu istungil loobus kahju tekitaja kaitsja osaliselt esitatud apellatsioonist, s.o osas, milles apellant vaidlustas maakohtu otsusega kannatanu kasuks väljamõistetud mittevaralise kahju suurust.